

ÖRTÉNETI LAPOK.

FELELŐS SZERKESZTŐ
K. PAPP MIKLÓS.

Megjelenik minden vasárnap. — Előfizetési ár: Félévre 6 f. Egész évre 12. f. — Szerkesztőségi iroda
Lyceumi nyomda. — Kiadó hivatal: Gr. Teleki Domokos ház nagypiacz.

Tartalom: Az 1541-diki gyalui egyezkedés oklevelei. (II. közlemény. — Kemény János leveles tárczájából. (I. közlemény.) Közli Szilágyi Sándor. — Az 1836-ban elfogatott Lovassy László és társainak pöréhez. (VII. közlemény.) Közli K. Papp Miklós. — Kazinczy Ferencz eredeti leveleiből. (XVIII. közlemény.) Közli K. Papp Miklós. — Gr. Kornis Antal kamarás, hunyadmegyei főispánhoz stb. intézett levelek. (VI. közlemény.) — Kolozsvár 1848-iki jegyzőkönyvéből. (VII. közlemény.)

terest vniuersis, quod cum serenissimus princeps et dominus, dominus Ferdinandus Romanorum, Hungarie, Bohemie, Dalmatie, Croatie, etc. Rex, dominus meus clementissimus, me commissarium, negociorumque suorum gestorem vigore literarum sue maiestatis plenum mandatum continencium fecisset, ordinasset, et constituisset, vt cum reuerendissimis spectabili et magnifico dominis Joanne Statilio, Episcopo Albensi Translyuaniensi, fratre Georgio Episcopo Waradiensi et The-saurario, ac Petro Petrowijthi comite Theme-siensi, partiumque Regni Hungarie inferiorum capitaneo, nuncijs specialibus, et commissarijs serenissime domine Isabelle Regine Hungarie vidue tractatus quosdam ob bonum publicum, regnique Hungarie et Christiani orbis conseruacionem, cum prefata serenissima domina Isabella, regina iniremus, deindeque ollognio jnter me et memoratos Joannem Statilium, fratrem Georgium et Petrum Petrowijth interueniente, habita vtrique pacis publice et concordie fraterne, qua regna firmanter recione, ad subscriptas pacis condiciones nomine serenissimi principis et domiui, domini Ferdinandi Romanorum, Hungarie, Bohemie etc. Regis, domini mei clementissimi, cum Joanne Statilio, fratre Georgio, et Petro Petrowijth serenissime domine Isabelle Regine commissarijs deuenimus, tenor autem literarum serenissimi principis, et domini, domini Ferdinandi Romanorum etc. Regis, domini mei clementissimi, plenum mandatum ad negocia Agenda, gerenda, tractanda, continentium talis est.

Ferdinandus diuina fauente clementia,

Az 1541-diki gyalui

EGYEZKEDÉS OKLEVELEI

(e bécsi cs. titkos levéltárból).

III.

Az I. Ferdinánd király biztosa Serédi Gáspár által Isabella királyné biztosai-val megkötött egyezséglevélnek Serédi által kiállított példánya, az ugyan akkor általa kiállított biztositó levelek másolataival. Kelt Gyalu várában 1541. december 29-dikén.

Caspar Seređij partium superiorum capitaneus, commissarius ac mandatarius Romanorum, Hungarie, Bohemie, Dalmatie, Croatiae etc. Regie maiestatis, memorie commendo tenore presentium significando, quorum in-

Romanorum, Hungarie, Bohemie, Dalmatie, Croacie, Sclauonie, etc. Rex semper Augustus, Infans Hispaniarum, Archidux Austrie, etc. memorie commendamus et profiteamur tenore presentium significantes quibus expedit vniuersis, Cum serenissima princeps domina Isabella Regina Hungarię vidua, affinis nostra charissima, vna cum consiliarijs suis, reuerendissimis, deuotis spectabili et magnifico fratre Georgio Episcopo Waradiensi, Joanne Statilio Episcopo Transsiluaniensi, et Petro Petrowijth comite Themesiensi, medio magnifici fidelis nobis dilecti Casparis Seredij partium superiorum regni nostri Hungarie Capitanei, certis quibusdam oblacionibus propositis petierit nobiscum concordie tractatus inire, nos itaque qui pro bono publico et regni salute omni tempore ad pacis concordieque studia propensi fuimus, quo tandem tot tantisque malis, dei beneficio, qui Alme pacis author est, finis imponeretur, officio nostro et inductioni animi nostri consuete respondere volentes vt ne nunc quidem a concordia abhorreere videremur, deputauimus et constituimus eundem Casparem, cuius quidem integritas, fides, prudentia, virtus nobis perspecta est, in mandatarium et commissarium nostrum, eidemque plenam potestatem fecimus, jmo facimus vigore presentium ita quod possit et valeat juxta mentem et voluntatem nostram, quam ei aperuimus, cum dicta Regina vidua in negotijs tam ipsam quam filium suum concernentibus, cumque dictis consiliarijs non modo ex parte memorate filijque sui, quam in ipsorum proprijs rebus Agere, tractare, Eidemque regine et filio paternum amorem, fauorem, beneuolentiam intertentionemque honestam, consiliarijs vero gratiam nostram regiam et de preteritis excessibus in nos vel nostros commissis veniam, condonacionemque offerre, literas nostras desuper expeditas tradere, ceterisque omnibus qui partes alteras secuti sunt, (ab eis accepto tamen fidelitatis homagio,) nostro nomine ignoscere et parcere, eaque omnia ratione concordie cum antefata Regina eiusdemque filio et prelibatis consiliarijs firmande polliceri, promittere et exequi, de quibus illi particularem informacionem vt supra dictum est dedimus, authoritatemque nostram attri-

buiamas, non secus ac si nosmet ipsi que conclusurus est, coram interessemus, eciam si talia forent, que mandatum exigerent magis speciale, quam presentibus est expressum, promittentes in verbo nostro Regio, quod nos quidquid prefatus Caspar Seredij vt prefertur egerit, et concluderit, id omne perpetuo ratum, gratum, validum et firmum habituri, nec contra ea vel eorum aliquod directe vel indirecte, quouis nomine, modo, colore, et ingenio acturi, dicturi, facturi, vel venturi sumus, dolo et fraude postpositis penitus et semotis, harum testimonio literarum sigilli nostri appensione munitarum. Datum in oppido nostro Lincio die vigesima secunda mensis Nouembris anno domini millesimo quingentesimo quadragesimo primo, regnorum nostrorum romani vndecimo, aliorum vero decimo quinto. Ferdinandus.

Conditiones vero tractatum habitorum sunt, quod sacratissimus dominus Ferdinandus Rex, dominus meus clementissimus, serenissime domine Isabelle Regine, et Joanni duci filio eius, arcem Scepusiensem cum omnibus ciuitatibus, oppidis, villis, vectigalibus, Telonijs, fodinis minerarum et pertinentiis quibuslibet, ad arcem Scepusiensem de jure et ab antiquo Spectantibus, ad manus serenissime domine Isabelle regine, et Joannis ducis filij quondam serenissimi domini Joannis dei gracia regis Hungarie Dalmacie Croacie etc. clare memorie, semoto quolibet impedimento inprimis assignet, et singulis annis quoad concordia finalis finita, conclusa et stabilita fuerit, duodecem millia florenorum Hungaricalium super certis et oportunis locis exsoluenda statim deputet, vicissim autem serenissima domina Isabella Regina, quaslibet ciuitates et arces ad coronam regni Hungarie in Hungaria et Transilvania existentes et pertinentes inque manibus suis fideliumque suorum habitas sacratissimo domino Ferdinando Regi, domino meo clementissimo, assignet, restituta tamen prius arce Scepusiensi cum vniuersis pertinentiis eiusdem in manus serenissime domine Isabelle regine, et Joannis ducis filij eiusdem hoc quoque expresse declarato, ne mora aliqua tandem in ciuitatibus et arcibus ad coronam regni Hungarie pertinentibus reddendis intercurrat, coronam autem sacram, qua reges Hungarie legitime electi

coronari solent, secundum veterem Hungarice nationis et Regni approbatam consuetudinem conseruandam potestati sue maiestatis regie assignet, preterea quod sacratissimus dominus Ferdinandus rex, dominus meus clementissimus, cum domina Isabella Regina et Joanne duce filio eius infra spacium duorum annorum paterne, amice, benigneque super alijs quoque Rebus et negotijs tam ipsam serenissimam dominam Reginam, quam Joannem ducem filium eius concernentibus, remotis exteris arbitris concordiam inibit, que si nullo modo interuenire posset aliquibus cautis interuenientibus, tunc negocia omnia, que inter sacratissimum dominum Ferdinandum Regem, et dominam Isabellam reginam, Joannemque ducem filium eius dirimenda sunt, referantur ad iuictissimum Carolum Imperatorem Romanorum, ac serenissimum dominum Sigismundum Regem Polonie patrem domine Regine, que quicquid super negotijs controuersijs communi iudicio et deliberatione decreuerint, tali iudicio et deliberacioni tam sacratissimus dominus Ferdinandus rex, dominus meus clementissimus, quam Isabella regina, et filius eius parere, acquiescere et modis omnibus obtemporare debeant; sin autem diuina prouidentia iuictissimus Carolus imperator, aut serenissimus dominus Sigismundus rex Polonie lapso biennio, aut intra biennium vita fungeretur, eam cum morte mutando, tunc liberum sit tam Ferdinando regi domino meo clementissimo loco Caroli imperatoris, vita functi, quam Isabelle Regine, et Joanni duci filio eius, loco Sigismundi Regis Polonie patris sui, aliquem alium quem voluerit eligere, qui negocia, super quibus concordia interuenire non potuit, dirimat, et hec quoque contencio infra spacium duorum annorum cessante qualibet exceptione finiatur, si autem (vt sunt cuncta humana caduca, fluxa, mortique obnoxia,) et sacratissimus dominus Ferdinandus rex e viuis excederet, tunc iuictissimus Carolus imperator, aut filius Ferdinandi regis regno Hungarie succedens, prefatum contractum in omni eius parte cum sacratissimo domino domino Ferdinando rege domino meo clementissimo iunctum implere et exequi teneatur, et sit obligatus. Ad que premissa seruanda ago commissarius

prefatus serenissimum principem et dominum dominum Ferdinandum Romanorum Hungarie Bohemie etc. Regem, dominum meum clementissimum, juxta tenorem pleni mandati sue maiestatis obligauit, obstrinxi et deuinxit, et nunc obligo, obstringo ac deuincio, harum mearum literarum sigillo meo sub impresso munitarum vigore et testimonio mediante. Datum in castro Gijalw die vicesima nona mensis Decembris anno domini millesimo quingentesimo quadragesimo primo.

Paria literarum super Gewncz.

Caspar Seredij partium superiorum capitaneus commissarius et mandatarius Romanorum Hungarie Bohemie etc. regie maiestatis, fateor et recognosco per presentes literas meas, quod cum maiestas Regia dominus meus clementissimus cum pleno mandato ad serenissimam dominam Isabellam Reginam Hungarie viduam, et consiliarios suos reuerendissimos spectabilem et magnificum dominos, Joannem Statilium Transsiluaniensem, fratrem Georgium Waradiensem episcopos, et Petrum Petrowijth comitem Themesiensem, ratione concordie iuvene et pacis stabiliente misisset, eaque de re nobis vna transigentibus ingens questio ex parte oppidorum Gewncz et Thelkijbanija accidisset, proponentes iidem domini dicta oppida patrimonia esse filij serenissime domine Isabelle Regine, atque ea ad rationem eiusdem filij serenissime Regine esse occupata, puamuis autem ipse ex parte horum oppidorum a maiestate domini mei clementissimi nihil informacionis habuerim, nichilominus in gracia et clemencia, ac bona voluntate maiestatis domini mei clementissimi, qua semper hoc regnum vnanimi facere, sediciones tollere, et tam internos quam externos hostes amouere conata est, fiscus promisi super hijs oppidis a sua maiestate me confirmacionem impetraturum. et regiam maiestatem ea ad illud castrum, quod serenissime domine Isabelle Regine pro loco mansionis assignabitur, libere possideri permissuram, donec sua maiestas cum serenissima dicta regina vel per se, vel per arbitros in alijs literis expressos, intra prefixum terminum totaliter de vniuersis rebus et negocijs tam ex parte dotalicij dicte sere-

nissime Regine, quam filij sui concludat, et deffiniat, harum mearum vigore et testimonio literarum Sigillo meo solito et manus mee subscriptione roboratarum mediante. Datum jn castro Gijalw vigesima nona die decembris, anno domini millesimo quingentesimo quadragesimo primo.

Paria literarum date facultatis reuerendissimis dominis episcopis suscipiendi in gratiam regiam.

Casparo Seredij partium superiorum capitaneus Romanorum Hungarie, Bohemie etc. Regie maiestatis, fateor et recognosco per presentes literas meas, quod cum a maiestate regia domino meo clementissimo plenum mandatum cum autoritate sue maiestatis vniuersos Hungarie et Transiluanie magnates et proceres ad fidelitatem sue maiestatis venire volentes jn gratiam eiusdem maiestatis suscipiendi, acceptandi et assecurandi habuissem, visum est mihi in rem et vtilitatem huius regni et regie maiestatis fore si jdem plenum mandatum apud reuerendissimos dominos Joannem Statilium Albensem Transsiluaniensem et fratrem Georgium Waradiensem Episcopos relinquerem, commodo itaque et vtilitati maiestatis domini mei clementissimi et huius regni studere volens, jdem plenum mandatum regie maiestatis domini mei clementissimi apud dictos reuerendissimos dominos, Joannem Statilium Albensem Transsiluaniensem et fratrem Georgium Episcopos reliqui vt ijdem reuerendissimi domini, quemadmodum per me sunt jn gratiam regiam suscepti, et certificati, sic et ipsi coniunctim vel diuisim, vniuersos qui fidelitati regie maiestatis domini mei clementissimi adherere velint, (accepto tamen prius ab eis fidelitatis homagio) eiusdem pleni mandati autoritate jn gratiam regiam suscipere errata condonare preterita, assecurare, et certificare possint, et valeant, assecurando eosdem, quicumque per dictos dominos suscepti, et acceptati et assecurati fuerint, eodem pacto gratiam ac clemenciam maiestatis domini mei clementissimi mereri, ac si per me ipsum suscepti fuissent, harum mearum, vigore et testimonio literarum mediante. Datum in castro Gijalw vigesima nona die de-

cembris anno domini millesimo quingentesimo quadragesimo primo.

Paria literarum de Salibus.

Caspar Seredij partium superiorum capitaneus, commissarius ac mandatarius Romanorum Hungarie Bohemie etc. Regie maiestatis, fateor et recognosco per presentes literas meas, me reuerendissimum dominum fratrem Georgium, Episcopum Waradiensem, autoritate pleni mandati maiestatis domini mei clementissimi assecurasse jn eo, quod si maiestas regia salibus hijs qui nunc in promptu sunt manus suas admonere voluerit, extunc sua maiestas eidem domino reuerendissimo de precio eorum satisfactura sit, si vero maiestas regia sales illos habere noluerit, jdem reuerendissimus dominus quocumque voluerit abducendi habeat facultatem, si quid vero expensarum deinceps jdem reuerendissimus dominus ad salium exactionem faceret, extunc maiestas sua de hijs quoque expensis eiusdem domini reuerendissimi graciose eundem contentatura sit, jmo assecuro harum mearum vigore et testimonio literarum mediante. Datum jn castro Gijalw vigesima nona decembris anno domini millesimo quingentesimo quadragesimo primo.

Paria literarum de Pechwaradija et Kolosmonosthor.

Caspar Seredij partium superiorum capitaneus commissarius et mandatarius Romanorum Hungarie Bohemie etc. regie maiestatis, fateor et recognosco per presentes literas meas, me ex autoritate pleni mandati maiestatis domini mei clementissimi reuerendissimum dominum fratrem Georgium Episcopum Waradiensem assecurasse jn eo, quod maiestas domini mei clementissimi bona Pechwaradija cum pertinentiis et kolosmonosthor similiter cum pertinentiis, per serenissimum dominum quondam Joannem regem eidem reuerendissimo domino titulo donacionis collata, supra ea bona, de quibus a maiestate domini mei clementissimi speciales literas habet, et est assecuratus, apud manus dicti domini reuerendissimi vt et alia ipsius bona relictura, et libere possidere permissura sit, jmo assecuro et certifico harum mearum vigore et testimonio literarum mediante. Da-

tum in castro Gijalw vigesima nona decembris, anno domini millesimo quingentesimo quadragesimo primo.

Forma literarum, mediantibus quibus in gratiam regiam suscepti sunt.

Caspar Seredij partium superiorum capitaneus, commissarius et mandatarus Romanorum Hungarie, Bohemie, etc. regie maiestatis, fateor et recognosco per presentes literas meas, quod ego reuerendissimum dominum fratrem georgium Episcopum Waradiensem, ex autoritate pleni mandati regie maiestatis domini mei clementissimi, in persona sue maiestatis assecraverim et certificaverim in eo, quod cum idem reuerendissimus dominus frater Georgius episcopus Waradiensis serenissimo domino quondam Joanni Regi seruiisset, si quid vel contra maiestatem domini mei clementissimi vel eius fideles iniuriarum vel aduersi fecisset, id omne Regiam maiestatem dominum meum clementissimum eidem condonasse et remisisset, eundemque reuerendissimum dominum fratrem Georgium in suam regiam clementiam accepisse, assecrans nichilominus eundem reuerendissimum dominum fratrem Georgium et in eo predicti pleni mandati autoritate et vigore, quod omnes suscriptiones et donaciones per dictum serenissimum dominum quondam Joannem regem eidem domini fratri Georgio factas regia maiestas dominus meus clementissimus ratas et firmas habitura, neque quempiam fidelium contra eundem reuerendissimum dominum fratrem Georgium illegitime agere permissura sit, imo assecuro et certifico in persona regie maiestatis autoritate pleni mandati sue maiestatis, cuius paria sigillo meo solito et chirographo consignata eidem reuerendissimo domino fratri Georgio in testimonium duxi danda, harum mearum vigore et testimonio literarum mediante. Datum in castro Gijalw vigesima nona die decembris anno domini millesimo quingentesimo quadragesimo primo.

Hátára jegyezve: Libellus compositionis mutue in castro Gijalw determinate Anno domini 1541.

(Egykoru másolat.)

KEMÉNY JÁNOS leveles tárczájából.

Kemény Jánosnak, az évkönyvirónak a két Rákóczy tanácsurának s későbbi fejedelemnek alább közlendő s nem mindennapi történeti beccsel bíró levelei

1649—1661 közt keltek.

Közli: Szilágyi Sándor.

1649. Apr. 8.

I.

Kegyelmes Uram Fejedelmem. Az úr Isten Nagyságodnak napjait sokasítsa és minden dolgait boldogítsa szerelmesivel együtt.

Az Vajdának megküldtem Nagyságod Méltóságos leveleit, Nagyságodnak irt választételét is ez alkalmatossággal megküldöttem, az nekem irt levelére választ teszek megírván csak magamtól ha küldeni akar Nagyságodhoz Fejérvárra menetelire ne várokozzék, mert mostanság az nem lehet, azt izente szóval addig nem indítja miglen választ nem írok.

Nagyságod Méltóságos levelét alázatosan elvöttem úgy reménlem, asszonyunk ő Nagysága is részint meg fog elégedni az Nagyságod resolútiójával, illendő módon adtam Nagyságának érteni ezbeli Nagyságod kedveskedését is, ha mit akar pedig az gyaluiból Nagyságod az úr számára szakasztani, jobb denominálni, eddig megérthetvén számát is az marhák-nak, az marha csak dögnek való, legyen vég ebben is, erről Görgei Uram is bővebben fog írni Nagyságodnak.

Gyllanij uraimék ma indulnak az kozákokkal, az ifjabbik kozák megmátkasodék itt, valamikor fog jüni az haza vitelre.

Dániel János uram Instructióját mind az Publicumot, s mind az privatumot megminutáltam Kegyelmes uram, az mint tudhattam, Nagyságod kegyelmesen meglátván ha mi kívántatik hozzá addálhatni.

Oda fel Vesselényi uram már is nyelveskedik; hát ha az Fejérvári discursus szerint tovább való mezőt adtam volna neki, az Nagyságtok felől velem való tractára, Nagyságtoknak egyező kegyelmes tetszésekből meg kellene a zabolát szájában rántanom, mert

életemnél drágább zálogom, becsületed forog az dologban; s halált adjon Isten inkább énnekem, mintsem áruló nevet, mert noha lelkesmereti tiszta, s Nagyságtok is esmerengemet, mind az által az esmeretlen emberekre nézve is etiam suspitione carere volo Domum meam; kiről az Nagyságod kegyelmes értelmét várom alázatosan.

Én kegyelmes uram az jövő héten innen megakarok indulni, Fejérvár felé kell kerülnöm, gyermekim s a vármegyén levő dolgaim kedvéért is, de asszonyunk parancsolatjából is, mivel az monumentum csinálók is ott lesznek, estén szombattáján reménlem odaérkezésemet, ha valamiből Nagyságod Kegyelmes Uram parancsolni fog, arra felé keressen az posta.

Az continuus katonáknak beállatása felől parancsoltam Kegyelmes Uram Mikes uramnak, ha mi késedelem esik benne Nagyságod egyébnak ne tulajdonítsa, hanem hogy széjel levén az első beállatás akadályos magának is pedig az Törvényszéken Mikes uramnak jelen kell lenni.

Nagyságod kegyelmes uram külön commissióban méltóztassék parancsolni Kinosi uramnak s külön Veres István uramnak procurálják szorgalmatosan az Ugron Adrás ellen való causat az gyilkosság dolgából, az fejérvármegyei Tisztek fogják citáltatni.

Jármi uram ma, avagy holnap ide érkezik, végére megyek az Keresztes András Juramentumának, és irok is ahozképest neki.

Bánháziékra még az Nagyságod kegyelmes parancsolatjának érkezése előtt bizony valóban reájok irtam; legnagyobb okai ez panasznak azok kik hópénzeket az Nagyságod Deputatiója szerént ki nem adták, sőt sok ideig subiticealták az gonosz emberek.

Csanádi talám megmarad kegyelmes uram elébbi állapotjában én is valóban intmáltam neki, Kemecseit azután érttettem meg, felvötte az ő Nagyságának conventióját, vannak sok böcsületes Hadnagyai Nagyságodnak találni Dorogra embert, többek közt egy Kulin János is vagyon, esmerheti Nagyságod az hajduk közt mostan nem tudom Derecskán vagy hol lakik, nem haszontalan ember.

Valon Péter uram ha felvenné az pénzt jó volna Kegyelmes uram.

Ezekután az Ur Istenem Nagyságodat jó egészségben tartsa meg. In Fogaras 8. Apr. 1649.

Nagyságodnak

méltatlan szolgálja
KEMÉNY JÁNOS N. K.

Czim nélkül: Irva egészen Kemény által II. Rákóczy Györgynek.

(Eredetije, mely egészen Kemény írása, a m. k. kamarai levéltárban.)

1649. Apr. 21.

II.

Kegyelmes Uram Fejedelmem, az úr Isten Nagyságodnak napjait sokasítsa és minden dolgait boldogicsa szerelmesével együtt.

18. és 25. praesentis költ Nagyságodnak méltóságos leveleit három rendbelieket tegnapi napon vöttem alázatosan. Serédi Uramnak az mint beérkezéseket, excipialtatásokat annál is inkább előttök levő dolgokat az úr Isten boldog véggel is koronázta; ki felől minden kétségnélkül vagyon utban levél; Nagyságodnak alázatosan meg szolgálom, méltóztatott ő kegyelmének beérkezésekről tudósítani, adja Isten azután jobbkat is érthessen Nagyságod.

Dániel János uram az Bécsi utat ha javallotta volna inkább az urnak kellett volna értésire adni, mindazáltal elhiszem Nagyságod megírván az mint jobb ugy conscutial ő Nagysága is. Tömösvárra kegyelmes uram nekem alkalmatosnak látszik igen elégségesen Huszár Péter uram ő kegyelme.

Thoroczkai János uram megbocsássou de ez iránt értetlenül czelekedett, nevetlen, uratlan, esmeretlen ember mellől nem kellett volna oly szárazon elmenni, hazafia, az mellett szinte úgy hittel is köteles (talám) Nagyságodhoz, mint mások az Regnicolák közül, rajtam az mi áll az dologban Kegyelmes uram jó szívvvel vigáztatok, imez amaz csavargókra, de Nagyságod kegyelmesen tudja én gyakrabban udvarnál vagyok, az katonaság is széljel Quartirokban, az harminczadosoknak és szélbeli tiszteknek lehetne jobb módjok affélére, mindazáltal kegyelmes uram jó volna megtudni, micsodás forma állapotu ember volt micsodás köntöse lova hanyadmagával, mely

felé jött vagy menet talám valahogy nyomára igazodhatnánk.

Az úr ő Nagysága kimenetelinek oka, és annak az Lengyel fő embernek vagy urnak jövetelinek alkalmatossága felől Nagyságodnak ezelőtti levelemben irtam vala, az ur is Nagyságoddal fogta közleni az én csekély opiniomat, ki mellett én mostan is haereálok, csak az Lengyelországi okokért; de tegnap vettem újabb levelét ő Nagyságának, kiből úgy látom ő Nagyságuknak ahoz van kedvek az úr kimenjen, és mivel két okot ír ő Nagysága egyikét ott kin való szükséges dolgoknak megtekintését, az asszonyunk kiindulhatásának haladékjának tartására nézve. Másikat, hogy valami derekas dolgoknak szükséges megértését reményli ő Nagysága. Mely két okokat már én nem disputálok, sem disvadeálni nem merészlek, akár melyikben eshető kárnak félelmére nézve, de ha én dolgom volna, bezeg nem postálkodnám, cum autoritate cselekeszném ahoz szokott nevezettel, úgy tetszik elég világosan írják: non solum consensu, verum etiam impulsu autae fog júni etc. — Én e szerint megirtam ő Nagyságának rövideden, mindazáltal úgy legyen az mint Nagyságodnak tetszeni fog, hanem látok ily akadályt, hogy ő Nagysága az én Nagyságodhoz való meneteletem is kívánja az ő Nagysága oda érkezésére, ennek meg kell lenni, ha Nagyságod parancsolja, magam dolgaimmal magamat nem mentem, soha majd úgy mondhatom szegény urunknak tavalyi kimenetelétől fogva, mint álmodt csak úgy láttam némelyik hitvány házamat, s az hová szükségesb volna, oda nem is mehettem néhány esztendőktől fogva; de hogy Bethlen Ferencz Uram mindjárt mehessen abban kevés módot látok, az szék napja hétfőn kezdetik úgy végeztünk ő kegyelme praesideáljon mostan.

Püspök uramék peri felől való Nagyságod kegyelmes parancsolatját ő kegyelme kezéhez dirigálok, Kénosi uram levelét is mert Kocsárdi Tamást az Lugas felől hozandó lovak elejken kellett bocsátanom, az mint postamester uram nekem meghagyta volt.

Én kegyelmes uram péntektől fogva igen roszt egészséggel vagyok; feleségemre is az harmadnap hideg esék, kisebb fiam noha még is rosztul de istennek hála valamivel

jobbadon vagyom, itt hagyom őket magam Czombordra, Bükös-Gerendre megyek lassan járhatván vasárnap ott váróm alázatosan Nagyságod kegyelmes parancsolatját, ha kelletik mennem, tova és mikorra parancsolja Nagyságod; egyébiránt Vécsre kellene tekintenem leroskadólag vagynak az hitvány házak, az mesteremberek héjában ott várakoznak, magam dispositiom nélkül semmihez nem kezhetnek. Engedje Isten Nagyságod felől jó egészséget hallanom. Albae 1649. 21. Apr.

Nagyságod

méltatlan szolgája

KEMÉNY JÁNOS S. K.

Czim nélkül. Irva II. Rákóczy Györgynek.

(Eredetije, mely egészen Kemény írása a. m. k. kamarai levéltárban.)

Az 1836-ban elfogatott

LOVASSY LÁSZLÓ ÉS TÁRSAINAK
PÖRÉHEZ.

Közlő: K. Papp Miklós.

Bihar vármegye közgyűlésének irományaiból.

A 3-ik sz. a. felhívott % mellék.

(Folytatás)

Negyedik tanu Farkas János 25 éves, evang. vallásu, nőtelen, körösi születés, a tek. kir. tábla hites jegyzője letett hite után vallja az

1-re Lovassy Lászlót több év óta ismerem, mint tanuló Debreczenben együtt társalkodánk. Országgyűlés alatt pedig rokon gondolatink s érzelmeink naponta szorosabb baráti kapcsolattá alakultak.

2-ra Országgyűlés utolsó hónapjaiban néhány ismerősök házi konyhát s kosztot tartottunk, közülünk Lovassy László is. — Sanctio napján ebédeltünk utolszor együtt, s az ebéd alatt leginkább a Sanctióra mint leendő bejuthatásról beszélgettünk, s csak ebéd után a sétatérre menve hallottuk, hogy 3 órakor az ifjuság felgyűlend az országos RR. termébe, egymástól bucsut veendő, hova mi is felmenést igérve, elváltunk egymástól.

— De engem nem mulasztható dolgaim negyed fél óráig foglalatoskodtatván, midőn az országház kapujához értem, már a bucsút vett ifjak szembe reám lefelé jöttek a lépcsőkön, s az előljövők közt Nyeviczky Kristóftól kérdeztem a bucsúzás folyamatát s ő beszélt nekem: miként Lovassy László többszörös felszólítás után felállván oly szellemben szólott, mint t. Klauzál Gábor csongrádi, Bezeredy István tolnai s több volt követ urak, azelőtti napon a népnevelés s Ludovicaea tárgyban tagadó királyi válaszok érkezétkor, — nevezetesen: hogy józan s erkölcsös népnevelés, az új törvények helyes alkalmazása, s általában törvények iránti alkotmányszerű engedelmisség által lehet a haza s király javát legsikeresebben előmozdítani, hogy nemzetiségünknek önerőnk általi kifejezése, s a közre munkálás polgári főfeladásunk, — és más ily alapigazságokat mondott. — Ugyanaz este Lovassy László hasonlóan beszélt el nekem a bucsúvét menetelét, sajnálva említvén, hogy hevenyében alig tudott valamit mondani, egészen váratlan levén előtte a felszólítás. — És hogy Lovassy László nem készített beszédet mondott, nem csak azért hiszem és állítom, mert még az ebéd alatt az egész bucsúzási tervről egy szó sem fordult elő, hanem azért is, hogy ha készült volna, yalamint más alkalmakra készített beszédeit velem előre közlöttem, mint szinte én is ő vele: úgy azt irántami nyíltsága most sem mulasztotta volna el.

3-ra 1834. Május 8-tól 1836. Május 2-ig voltam Pozsonyban. Felérkeztem utáni nap találkoztam Lovassy Lászlóval s több ízben voltam vele octoberig, mikor ő haza utazott, — ismételi feljövetele után pedig folyvást vele társalkodtam, az utolsó hónapokban pedig különösen alig töltöttem naponkint két három órát társaságán kívül, de soha azon idő alatt sem közönséges helyen, sem magános körben őt a király ellen szólani nem hallottam. A kormány számtalan törvénytelenségei ellen gyakran beszélt, beszélünk együtt, a mint vagy összeszedett sérelmek tömegén dolgozott a törvényhozó test, vagy csak egyesek is asztalra kerültek, de a felség személyét ő mindig vigyázva kimélte, s nem tévesztette össze a kormánynyal, csak ezt, s

a tanácsosokat tartván hazánk minden sebeiért felelősöknek.

4-re Majthényi Hermánt Pozsonyban ismertem meg, részint a kártya, részint az ujság-asztaloknál; különös sajtásága volt a tulonos elveket árulgatni, magát azon felekezethez vallván, — minden szavai s tettei figyelemgerjesztésre valának irányozva, — mi különösen féltünk dicső emlékezetű Ferenc királyunk halála után, midőn a Hollinger kávéházban mondott szavaiért, — melyeket örömet nem irok le — magát hűtelenségi per alá kerüendőnek hirdetetgeté, melyből, mint-hogy semmi sem lett, sokak kezdék Majthényit a titkos rendőrség beavatottjának gyanítani, — mely gyanu öregbedett Majthényinak, egy kártyázásbani pénzvesztése felett ilyes kitörésén: „ma kaptam ki havi fizetésemet, s már oda van“ — mert néhányan kérdezik, honnan kapna fizetést, holott senki mellett sincs fizetésben? az atyától pedig köztudomány szerint nem sok fizetést kaphata, — mire Majthényi némán hallgatott. Paciacival is volt neki a miatt baja, hogy egymást titkos spionoknak mondák s e miatt pártviadalra hívták, de a nagy lárma után egymás közt szépen kibekültek. — Midőn pedig Majthényi az ifjak társalkodási egyesületében, Tormássy János, Szikszai Dániel, b. Venkheim László, Bojtor Endre, Pázmándy Diénes s többekkel együtt beállott, vagyis tisztábban szólva, az egyesületbe kérés s unszolás által, — mit velem is próbált — többeket beállított, minden mód a társaság reformálásán s mint ő mondogatni szereté, erős lábra tételén dolgozott, néhány ülésen én is mint vendég jelen levén, munkásságának tanuja voltam, de előre is közölgette velem terveit, ez által is részvétre gerjesztgetvén, nevezetesen a pecsét megindítványozása irántit, mi elfogadtatván, ő adta Singer metszőnek az ideát, s ő metszette a nyargaló féktelen lovon megfordulva ülő szétszórt haju leányt s többször mondá: „ez a szabadságnak Majthényi jól találta eszméje“ — különösen erőlködött az egyesület alapszabályainak kinyomtatásán is, de mely felett a tagok meghasonlottak, s midőn Majthényi e miatt a társaságból ki akart lépni, s Angyal Lajos őt ingékonyssággal vádolá. — Ő Angyalnak, kit a kormány pártjához szá-

mita, önhaszna nem esmerését vetvén szemére fejtegeté: mint volna Agyalnak legjobb politica a társaságba belépni s vagy szakadásokat okozni, s ez által a társaságot magától megszüntetni, vagy legalább a történeendőket följelenteni, mint kettőt a jutalomnyerésre utnak jejelgetvén, mely czélzások miatt Agyal, mint az egyenesség embere, a köztök volt barátságának végét kért vettetni. — Midőn pedig Majthényi Pozsonyból elutazott Pinkovits Márton köpenyegét utra kérte Szent-Iványi Mártonnak arany gyűrűt s tajt pipáját pedig zálogba hányta, s mitután a helyett, hogy ígérete szerint egy hét mulva visszajött volna, hosszas ideig ott mulatott a nélkül, hogy az említett holmikát tulajdonossainak többszörös irogatásra is kezeikhez küldte volna, sőt mások előtt azokat megtagadta, s így az első csinos uton ellopott köpenyegét még sem kapta meg, a második pedig saját pénzén volt kénytelen holmiját kiváltani. — Köz volt az ifjúság közt azon hiedelem, hogy a characteretlen Majthényi Pozsonyban a titkos politicának szolgált, s provocative igyekezett az ifjakat bajba keverni, s ekkor számadást teendő utazott Bécsbe. Elmente után több gyalázatos tettei is szárnyra keltek: u. m. más nevére irt kötelezvényre való pénz felszedés, kötelezvény hamisítás s az eredetivel elszökés; még azt is tudom róla, hogy a francz s angol nyelvben jártas, jelenleg pedig Nyitra vármegyében Vág-Ujhelyen lakik, honnan néhány hét előtt tőle az ifjak dolgában egy czifra levelet téritvény mellett kaptam.

5-re Parniczkyt Pozsonyban ismertem meg, komoly tárgyakkal nem igen foglalkozott. vadászat s társasági iddogálás valának kedvtelése. Menázsunkba egy lengyel ifjut vezetett, mint mondá Árvából utasítottat, kérvén, hogy élmeznenék, mig Lengyelországból Árvába, onnan pedig az ő kezéhez az ifju pénze megérkezend. — S midőn e tárgyban a Krakko tisztujításakor kibujdosott ifju, Parniczkyt írásra s utánlátásra felszólítá, ő a dolgot nagyon egykedvűleg vette, sőt halogatta, s ezzel habzó s változékony indulatot árult el. A magyar nyelvben nemcsak egészen nem jártas, de bár mi rövid mondást 5. 6. hiba nélkül elmondani nem képes. — Az or-

szágyulési dictaturákon, a hangos tiszta szóval ejtett szavakat hibátlan leírni nem tudá, s bár ha magyar fogalmat feltenni nem láttam is említett beszéd s leírásbani gyengeségeiből ítélve, tollából helyes magyarságot folyhatni nem hiszek. — October vagy November hónapban utazott Gombos tiszt. kir. ügyvéd a felső vármegyékbe, akkor volt Szentiványban, Szent-Iványiaknál, akkor volt Parniczkinál, Decemberben Parniczki Pestre jött, — midőn vele először találkoztam, s jötte okát kérdeztem, azt mondá: hogy az árvai uradalomnak keres borokat, de én már előbb hallám Gombos nála létéről, midőn itt léte okának az ifjak dolgát mondanám, ő tagadólag felelt, hanem csakugyan a fiscus által felszólítva mondotta magát érkezettnek bizonyos fürdői történetekben, — végre pedig megvallván, hogy az ifjak dolgába hozatták, hozzá téve: „oly okosan bánnak én velem, hogy én semmit sem nyilváníthatok, kivált itt — a színházban valánk, sok az ember s nagyon vigyáznak,“ — s midőn az én nyilvánosság meletti okaimnak sem engedve, ott szólni nem akart, kérdeztem tőle, hol ebédelend másnap, hogy oda melhessek, és beszélhessünk, de ő atyafiakhozi elhívást, ismerősökhezi menést habozván okul; midőn hozzám hivtam, s nem ígérkezett, szállását kérdeztem, s nem átallotta magát oly zavartnak tettetni, vagy valóban az is volt, s azt felelni: hogy sem a hely nevét, hol több napok óta lakik, — sem az utcáét nem tudja, s midőn én fejezésül mindezekre azt mondottam, hogy ily mindent tagadó gyanús s ily zavart lelkű ember egyenes uton nem járhat, ő ezt oly békésen türte, mintha erényeit magasztalnám. Medveczkytől hallottam Preiser ügyvéd után azt is, hogy Parniczky itt léte alatt így nyilatkozott volna: nekem már mindegy, akármilyen legyen a dolog kimenetele, én szegény legény vagyok, kenyeret keresni jöttem.

6-ra A felyebb nevezetteken kívül jó tanunak gondolom a 2-ra pontra Lukácsot és Boczkót, a 3-ra Vargát, Ragályit, a 4-re Beszét, ki Majthényi fekete lelküségét sokszor emlegette.

Ötödik tanu, Varga Lajos, 25 esztendő, rom. catholicus, nőtelen, Somogy vármegyei születés Marczaliból, most a tekintetes kir.

ítelő törvényes tábla hites jegyzője, letett hite után vallja az

1-re Lovassy Lászlót ismerem, kivel együtt mentem fel 1835. esztendei April hónapban Pozsonyba a gözhajón, hol is őt először ismerni kezdém, később Pozsonyban kivált az utolsó három hónapban, midőn együtt ebédeltünk és vacsoráltunk szorosabb barátságba léptünk.

2-ra Hogy a Sanctió napján egy az ifjuságot elválási bucsúvételre összehívó czédula az országház kapujára ki volt függesztve, tudom, ki függeszté ki, előttem tudva nincs, — valamint az ott tartott beszéd tartalmát sem tudhatom, minthogy dolgaim lévén, a bucsúvétel meg nem jelenhettem. Este ugyan kérdeztem Lovassyt magát, mi volt beszédében, de ő azt felelé, hogy zavartan szólott, s nem is tudja jól mit mondott. — Hogy nem készített volt beszéde, abból is mintegy bizonyosan állithatni merem, mert az nap is együtt ebédelvén, az általa mondandó beszédéről semmit sem szóla, holott más alkalommal, például Palóczy tiszteletére adott éji hangakor mondott beszédét velünk baráttal előre közölte, ekkor pedig arról említést sem tőn, s mint másoktól hallám, csak háromszori felkiáltás után „halljuk Lovassyt!“ kezdé zavartan beszédét.

3-ra Pozsonyban 1835-ik Aprilis hónapban mentem föl, egy hcnapi ott létem után Pestre jöttem, de ismét egy hónap mulva visszamentem, hol is az országgyűlés végeig maradtam Lovassy Lászlóval ösmerkedni kezdém, felutazása alkalmakor a gözhajón, nyiltszívűsége, s józan gondolkodás módja többször vont társaságába, — az utolsó 3 hónapok alatt pedig, midőn együtt tartánk kosztot, majd nem minden órát együtt tölténk, sokszor hallám őt politikai vélemények, a főrendi tábla, megtagadó királyi válaszok s több ilyesekről az országgyűlési követek által nyilván is kimondott elvek szerint beszélni, — valamint a kormánynak törvénytelen lépései ellen szólani; de a király felséges személyét talán senki jobban nem tudá különböztetni mind ezektől mint ő, és soha sem hallám őt a felség szt. személye ellen szólani.

4-re Majthényi Herman Pozsonybai fölmenetelem után egy pár hét mulva elutazott

Bécsbe. — E kevés idő alatt mégis több izben voltam véle, sok többekkel sétálni, emlékezem, hogy épen akkor híresztelé, miképen őt a kir. fiscus nemü mondásaiért hűtlenségi és felségsértési perbe akarja idézni, mi azonban nem történt; azt is tudom, hogy legkedvesebb tárgya volt beszédének a francia revolutio, Lajos király kivégeztetése és minden királyok elleni kikelése. Midőn Bécsben egy hónapig tartózkodott, az a hir szárnyalt Pozsonyban, hogy Majthényi Herman a titkos politia embere volt, s igyekezett az ifjuságot minden uton módon elcsábítani, s ez alkalommal jutalma elnyerése végett utazott Bécsbe, hova Pinkovits Ágostonnak köpenyegét magával elvitte, mit soha többé vissza nem adott; valamint Szent-Iványi Mártonnak is pipáját és gyűrűit még Pozsonyban zálogba vetette, de soha ki nem váltotta.

5-re Parniczkyt ismerni kezdém, midőn egy lengyel ifjut vezete hozzánk azon kéréssel, hogy miután mi többben eszünk együtt, engednék meg azon ifjunak a velünk ehetést; hozzá — ugymond — Árvából küldötték, de tőle nem telik őt segíthetni. — Mi adtunk is az ifju embernek kosztot egész a diaeta bevégeztéig, — ez idő alatt több izben jött hozzánk Parniczki, s többször beszéltem véle, ugy tapasztaltam, hogy a magyar nyelvben igen is járattan, mert a legközönségesebb beszédben több hibákat szokott tenni. Magaviseletéről ítéletet tenni nem tudok, minthogy vele nem társalkodtam. Mult Decemberi itt létekor egyszer szólottam vele a színházban, kérdeztem őt, mi okból van itt? s mit vallott az elfogatott barátink ügyében, ő eleinte tagadta, hogy e dologban jár Pesten, később megvallá, hogy az iránt hivatott s kérdezett ki a kir. fiscus által, de ő semmit ellenök vallani nem tudott, s bizonyossá tett, hogy semmi bajok nem leend s minden jól van. — Midőn kérém mondaná el környüállásosan azt felelé: hogy vele igen okosan bánnak s nem engedik senkivel beszélni, — szállását eltagadá, még azt is, hol szokott ebédelni.

6-ra Alkalmos tanunak hiszem Farkas Jánost, Ragályi Ferdinándot, Pázmándy Diest és Orczy Antalt.

(Folytatása következik.)

KAZINCZY FERENCZ EREDETI
LEVELEIBŐL.

(1786—1831.)

Közi: K. Papp Miklós s.

XXXIV.

Méltóságos Báró,
nagy tekintetű barátom!

Addig akarám halasztani válaszomat a Méltóságos Ur becses levelére, míg Pestről tudósításom érkezend azok eránt, a miket onnan egy epistola nyomtathatása végett kértem és vártam. S íme midőn azt reménylettem, hogy a velin papiros megérkezik, tegnap az epistolának három nyomtatványát küldi meg levelezőm, azzal a jelentéssel, hogy mivel azt Kassán nem nyomtathatnák olly díszesen mint Budán, négy tudósunk az epistolát megkedvellette s kinyomtattatta. Ezek mellé azt veti levelezőm, hogy Kultsár Ur ezt különös levelében bjelentette a Méltóságos Ur tisztelt ura-atyjának, s Döbrentei Ur által számos nyomtatványokat el is küldött. Így nincs szükség hogy én küldjek ezen levelemben egy nyomtatványt azon három közzül, a melyet vettem. Csak azt jelentem, hogy ámbár a nyomtatás csinos és gonddal készült, olly hibákat lelek benne, a melyek miatt kedvem volna azt ujra nyomtattatni Kassán; mert a Méltóságos Ur születése esztendejét hibáson tette a betűszedő; s hibás a Thersites neve is, melyet Thersytes-nek csinált; és még több holmi aprólékok.

Minthogy tehát az Epistolát ujra akarom nyomtattatni, légyen szabad a Méltóságos Urat arra kérnem, hogy ha a zsbói istálló felől valamit hibáson találtam irni a jegyzésekben, azt nékem kimutatni méltóztassék, hogy a hiba ne terjedjen. Emlékezem, hogy Zsibón olvastam gróf Festetics Györgynek egy levelét, a melyben az eránt tudakozódik, hogy egy Gyöngyösi által a Muranyiásban említett ló felől nem kaphatna-e tudósítást. Ime az én Epistolám által tudni fogja a maradék, millyen eredetű s színű s tulajdonságu lovak voltak a két Caesar, Armidor, (nem Arme d'or, a mint Tökés Ur irta) — Jupiter, Bucephalus és Brútus. Tudni fogja mondom, mert ámbár ez a kevés lapokból

álló munka majd elhányódik és elvész: de a Széchényi Bthecájába fel fog vevődni, fenn fog tartatni. Én azon kívül kinyomtattandó verseimnek egész kötetében ezen jegyzéseimet el nem hagyom.

A Méltóságos Ur koránti szolgálatját s Károlyban létét elhirdették az ujságok. De ki fogja olvasni ujságainkat tiz esztendő, annyival inkább egy század mulva? Epistolámnak egész titulussa bémegyen a Széchényi Bthecájának catalogusába; azt pedig sokan fogják mindég olvasni. Így a Méltóságos Urat is mindég fogják ismerni. Áldom azt a szempillantatot, a melyben Epistolámat irtam; s szerencsémre mások is érzik, javallásokra méltóztatván, hogy forró szízzel irtam azt!

Méltóságos Ur! A Méltóságos Ur ezen korán tett elindulása által nagy reményekre szabadított fel maga eránt a hazát, magát a haza eránt nagy tartozásokra kötelezte fel. A ki sokat nem tesz, ha kezdetben sokat hagyott várni, az nevettségessé tette magát, azt pedig a Wesselényiek maradéka, azt pedig a Wesselényi Miklós fija, azt pedig Wesselényi Miklós nem teheti, nem teszi. Én a Méltóságos Urat sokat, igen sokat emlegetem mind másoknak, mind magamnak. Emlegetni fogom, még pedig buzdító czélből fiamnak is, ha most azt nyerek azt egektől. — Vigasztalhatatlan volnék, ha a Méltóságos Ur ezeket a szép álmaimat elrontaná, meghazudtolná, ha a midőn a Méltóságos Urból egy nagy embert várok, a Méltóságos Ur egy közönséges ember lenne, mint egyike azon sokaknak, a kik ragyognak és — gyűlöltetnek utáltatnak, szidatnak. Engedjen szabad ömledést szívemnek a Méltóságos Ur, és ne akadjon fel rettegésem, melyre okot nem adott; a szerelmes rettegni szokott, ha oka nincs is. A Méltóságos Urat az ég annyi kegyelmekkel ajándékozta meg, hogy nincs oka egy úton kívül rutat tenni; a helyett, hogy másokat a születés mostohasága kényszerít erre; a Méltóságos ur ha bukni fog, csak az által fog bukni, hogy a Sallustius kifejezése szerént mohabban fog kapni a becsültetésen, a hivatalokon, a a gyógyáson mint a jóknak szükség. Azért féltem ettől a Méltóságos Urat, mert a mi időnk veszettségének ez minden forrása.

Oly vakok vagyunk, hogy nem látjuk, mely kicsinynek vallja az magát, a ki, bár vétekkell előbbre akar menni. Mennyivel nagyobb az a ki ezt nem keresi, mert érzi tulajdon nagyságát, a miért mások tapodják egymást. Pálffy János 1790-ben, látván hogy némelyeknek csaknem gyermeki örömek volt a nyert pixisen, elővette a magáét, és őket bosszantó kevélységgel ezt mondotta: „Ezt nekem az én Dévéni Dominiumom adta.“ — Nem azt mondom én, hogy ne vonjon a Méltóságos Ur újabb fényt nemzetére s magára: sőt vonjon; igyekezzék megnyerni az uralkodó királyi kegyelmét s a közönség tapsolását: de úgy, és csak úgy, hogy tiszta légyen a maga szemeiben; úgy hogy elmondhassa a mit Horácz mondott maga felől, — és a Horácz szavaival Vay József egy Albumban:

ego utrum

Nave ferar magna vel parva, ferar unus et idem. „én — én maradok, akár czifra hajó viszen, akár egy nyomorult „sajka.“ — Engedje nekem, legszivesebb tisztelőjének, legforróbb barátjának, a Méltóságos ur azt a szabadságot, hogy a Syrenek elszédítő muzsikájok ellen ilyen tanácsok által bosszantgassam. Tudom, hogy jó és nagy prédikációim nélkül is: de hadd mondjam, mert — szeretem a Méltóságos Urat.

Ajánlom engemet a Méltóságos Ur ó Nagyságának kegyességeikbe, s kedvező emlékezetében tartson meg. Maradok hiv tisztelettel

a Méltóságos Urnak

Széphalom, 21. Sept. 1809.

alázatos szolgája
KAZINCZY FERENCZ.

GR. KORNIS ANTAL KAMARÁS,
hunyadmegyei főispánhoz stb.
intézett levelek.

XII.

Méltóságos gróf,
bizodalmas öcsém uram!

Mig ezen levelem megérkezik, remélem, az gyűlésre hívó levelet is fogja venni öcsém

uram, melyre nézve miként fognak az dolgok folyni, róla tudósítson; minapiban panaszolokodék Bornemisza Uram ó Excellentiája öcsém uram ellen, hogy micsoda keményen beszél ellene, most penig a napokban izenő, hogy öcsém uram ellen két árkosokra irt gravaminák küldettek fel Hunyad vármegyéből, melyet kívántam hurré tenni és hogy annak végire menni szükséges, mivel nem illik egy főtiszt ellen mindjártást ide fel panaszolni, hanem a gubernium az első instantia; én ugyan nem tudom, miből álljon az panasz, csak azért írom, hogy tudja magát mihez tartani öcsém uram. Domokos Uram forgódjék fizetésem transpositiójában, hogy negligens neve előttem ne légyen. Ezzel Isten oltalmában, s magamat atyafiságos szeretetiben továbbra is ajánlván, maradok

kedves öcsém uramnak

Bécs, 16. Februarii Anno 1742.

igaz atyjafia, szeretettel
szolgáló bátyja

Gr. GYULAFFI LÁSZLÓ m.p.

(Eredetije a gr. Kornis levéltárban.)

XIII.

Méltóságos gróf főcommissarius,
kedves öcsém uram!

Jóllehet minapiban vövéim levelit öcsém uramnak, de mivel oly ritkán ir és most sem mindenekről, feltettem vala magamban, hogy egy ideig én se irjak, mindazonáltal még se állhatom meg, hogy bizonyos dologról ne tudósítsam, öcsém uram becsületire vigyázzván melyre nézve írhatom, hogy mai postával communicáltatik valami insinuatumnak copíája méltóságos guberniummal, melyben felette culpáltatik az főcommissariatust azzal, hogy instructiójához magát nem tartja, assignatiókát szükön adja az quantumról, melyből a következik, hogy se az legiók, se pedig nagyobb és kisebb Stab competens stipendiumokat elmúlt téli első három hónapokra fel nem vehették etc.; nem kétlem pedig, az gubernium is fogja communicálni az commissariatussal, melyre, tudom, az felelet könnyű léssen, csak nervose et cum rationibus és competens terminusokkal, nehogy valami pri-

vatus rancor lássék abból. Irják azt is, hogy a militia tett repraesentatiót regium guberniumnak, s requirálta ad redimendam vexam! hogy valamit reflectálnának, de még választ sem nyertek arra, erre ugyan az guberniumnak kell nekünk informatiót küldeni; de csudálkozom ezen a tituluson, eddig pro bono comportamento, harmonia, pro redemptione servicz, pro refocilatione etc. és már pro redimenda vexa, hiszem ipsum regulamentum est praescriptum ad tollendam et redimendam vexam, de hiszem mindezekre, tudom, megfelel mind gubernium, mind commissariatus, ha akar; mert másként szokás már Erdélyben az sok panasz egymás közt, de osztán vagy jól fel nem adják avagy épen elmulatják promoveálni vagy utoljára elengedik; csak az sok militia conscriptoritól mennyi vexája nincs a szegénységnek, s mit nem vesznek azokon; ingyen élnek rajtok, a mint én hallok, mégis nincs az ki orvoslását procurálja, s az efféle mind az haza fiain mulik, s azért is mindenfelől oda bé kíváncznak verbungra menni; én ezeket csak öcsém uramnak írom.

Nékem mostan küldött levelében is nem mindenekre felel öcsém uram, és azért azt se tudhatom, vette-e minden leveleimet avagy sem? kivált az kit az Ur praepost Uramnak accludáltam volt. Gr. Mikes Antal Uram még sem jön, miolta offeráltam defensióját s acceptáltatott; miolta már hogy defendált? még sem jön, bizonyára nem tudom felgondolni, hogy csak annyiban gondolnak becsületekkel és az királyi felség kegyelmét nem considerálják? én, megvallom, minthogy már annyiszor is tettem emlékezetet azon uríróól, könnyen felejténem, de considerálván méltóságos familiáját, és hogy legközelebb édes atyjával minemű atyafiságban éltem, kívánnám távoztatni minden kisebbségit; Henter Ádámot is kérdvén mit hallott? azt mondja, hogy gróf Mikesné asszonyom tőlem vár, melyre nézve azt gondolhatnám, hogy talán öcsém uram nem communicálja írásimot az nagy asszonyynyal, holott hányszor irtam már? hogy számát sem tudom.

Már öcsém uram válaszló levelire térvén, irhatom, hogy az kocsisok közt való veszekedést már régen hallottam volt és csudáltam, hogy nékem öcsém uram arról

semmit sem irt, holott tudni kell azt, hogy ahármi legkisebb izetlenség történjék inter militares et provinciales praesertim in officiis constitutos, az a bellicumnak feladatik, és ha én is ex parte cancellariae nem informáltam, nem teszen itten jó recommendatiót az dolog. Külömben az mi Pekersz Uram recognitióját nézi, az bizonyos, hogy az nem debitum, sed mera bona voluntas, már megvállik, mit felel az gubernium az cancelláriának, mert arra méltó volna felelni cum rationibus, hiszem gubernator Uramnak is volt panasza ellene, csak bátorzkodék jól az dolgot feltétetni. Irja öcsém uram, hogy eddig is haszontalanul vette azon recognitiót, melyet én jól tudok, de csak ugy kell tudnom mint privatus, miglen az gubernium ab officio cancelláriának meg nem írja; elhiszem pedig Kiczing Uramnak is, miolta hazánkon kívül van is, kijár recognitiója? és az miért? és mért az főcommissariatus guberniumnak nem adja elméjére? Mostani levelében is azt írja öcsém uram, hogy a jövő postán tudósít kocsisa processusáról bővebben, mely is 20 praeteriti iratott, de ujjobban feledékenségben ment az szokás szerint.

Irja öcsém uram, hogy az modenai dominiumot eladták, melyről insinuatíója is ment; hiszem én is megírtam volt azt már régen, már pedig ha tetszik megvenni az magokét, még pedig idegenektől s nem camarától, igen jó és osztán az protestatió is pro caeremonia meglehet, de azzal in hoc saeculo többet a Kornis familia nehezen nyer, nisi per specialia merita avagy pénze után, ha lesz? Radnóti jászágához is szabad fogni, de azt is pénzen kell megvenni, külömben ahhoz nem juthatni, meg sem kell gondolni.

Öcsém uram, valahány candidatus vagy Udvarhelyszékre, mindeniket megnevezvén, recommendálja, azért én is egyiknek is nevit el nem felejttem s ki sem hagyom, és mindeniket az excelsa conferentiában felolvasom; külömben B. Daniel István Uram, bár sine licentia communitas nevel ne jönne, mert nagy dolog, ha valami akadály nem leszen, és osztán reám fog neheztelni, de arról nem tehetek. Nagy Boldisár sógor Uram levelit látom, az alatt már leveletem vehette öcsém uram osztózásunk iránt, s ahhoz tartom

magamat. Borok iránt ujobban irtam praefectusomnak és hogy illendő áron adja, de hogy igen olcsón adhassam, öcsém uram sem kívánhatja, 1-mo mert adósságban veszi és nem kész pénzért, 2-do tölem testvér atyafiától az interest stricte megkivánta, melyet én ugyan megígértem volt, nem tagadom, midőn kölcsön kértem vala azon pénzt, de meg sem gondolom vala, hogy azt rajtam megkivánja, nem szorulván arra Istennek hála. 3-tjo az jó bort mentől drágábban veszik, annál jobb izűn issza az ember. Irja öcsém uram, hogy minél olcsóbban vehetné, annál jobban megköszönné, de a mint előbb is említettem, az adósság azon köszönettel nem fogyna, én pedig az bort, ha tetszik, azért adom, hogy az fizetődjék és fogyjon. Ezzel szent Isten oltalmában, magamat atyafiságos szeretetében ajánlván maradok

kedves öcsém uramnak

Bécs, 3 Aprilis 1745.

igaz szeretettel szolgáló atyjafia,
bátyja

Gr. GYULAFFI LÁSZLÓ m. p.

(Eredetije a gr. Kornis levéltárban.)

Kolozsvár 1848-iki JEGYZŐKÖNYVÉBŐL.

(Folytatás.)

133.

Olvastatik főkörmányzó gr. Teleki József ur ő nagyméltósága levele máj. 14-ről a nemes tanács 2121 számú azon feliratára, a melyben javasolta, hogy a jelen körülmények között célszerűbb lenne a beállandó országgyűlés üléseit nem a városi tánczteremben, a mely a számos hallgatóság befogadására elegendő tágossággal nem bír, hanem a helybeli unitarium templomban tartatni, — a mire azt kívánja válaszolni, miként az országgyűlés tagjai valamint eddig, ugy jelenleg is a városi tánczteremben megférhetvén, a hallgatóságra nézve csak annyiban lehet terjeszkedni és lehet tekintettel lenni, a mennyiben azt a helyzet megengedi; ennél fogva a nemes tanácsot oda

kivánta utasítani, hogy a 6172 számú k. kormányi rendelethez alkalmazva magát, a táncztermet fordíttassa az országgyűlés tartására.

A közgyűlés tudásul veszi; egyébaránt sajnálja, hogy a kormány oly kevés figyelemmel van a hallgatóságra. Azonban a terem belső elrendezésire kiküldött biztosok mellé a város részéről biztosnak nevezi: tanácsos Pataki József és közönségi tag Braszai Samu aait.

134.

Indítványba hozatván, hogy a midőn a városi testület a feltétlen unio kimondását adta utasításul követeknek, illő és szükséges is lenne, annak külsőleg is minden lehető módon kitüntetése, ez okból, azonkívül, hogy ruháinkon a nemzeti színt minél többen hordozzuk, szükséges, hogy a nemzeti lobogót is minél több helyen tüzzük ki, nemcsak a középületeknél és főbiró annál, hanem más magánosok házáinál is; továbbá a királyi kamarai és katonai helyeken levő küljelek is nemzeti színre festessenek.

Ez indítványt a közgyűlés helyeselvén, meghatározza, hogy a város közházánál az áltányra is két nemzeti lobogó tűzessék ki, a város kapuira is tűzessenek ki a nemzeti lobogók, főbiró aa. házáinál is tétessenek ki, — a mi pedig a kir. kamarai és katonai küljeleket illeti, erre nézve megbizsa főbiró Groisz Gusztáv és tanácsos Szathmári P. Gábor aait, hogy felmenvén a főkörmányzó ur ő nagyméltóságához; kérjék meg a város nevében, méltóztassék kieszközölni, hogy azon küljelek nemzeti színre festetésében a város ne akadályoztassék.

Ezzel a közgyűlés elosztott.

Május 18-án 1848. szónok Gut János aa. elnöksége alatt.

138.

Főbiró aa. a 134-ik számra jelenti, hogy biztos-társával, Szathmári P. Gábor tanácsos aával, megkérvén a főkörmányzó ur ő nagyméltóságát annak kieszközlésire, hogy a kir. kamara és katonai küljelek nemzeti színre festetésiben a város ne akadályoztassék, a főkörmányzó ur ő nagyméltósága

ezt írásba téetve a f. k. kormányzék eleibe terjesztette elhatározás végett, de még eddigelé nem jött rá semmi határozás:

A közgyűlés tudásul vevén, elvárja a f. k. kormányzék ebbeli határozatát.

139.

A f. k. kormányzék f. é. máj. 11-én 6172 sz. a. megírja, hogy felséges urunk ezen Kolozsvár sz. k. városában szokott módon tartandó országgyűlést folyó hó 29-ik napjára határozni és arra felséges személyét képviselő teljeshatalmu királyi biztossá báró Puchner Antal ő nagyméltóságát, valóságos belső titkos tanácsost sat. kinevezni méltóztatott. A mely országgyűlés tárgyaivá a következők vannak kijelölve, u. m.

1-ör, hogy minden más tanácskozás előtt, az ürességbe jött udvari erdélyi cancellári hivatalra az országos karokat és rendeket az 1791-ki 29 t. cz. értelmébe illető választási jognál fogva, választás vitessék véghez, és az legfelsőbb kegyelmes kinevezés végett késedelem nélkül terjesztessék ő felsége eleibe.

2-or, hogy az ürességbe jött törv. kir. táblai elnöki hivatalra hasonlólag választás vitessék véghez, kegyelmes megerősítés végett ő felségének felterjesztendő.

3-or, hogy Erdélynek és Magyarországának, a közelebbi múlt erdélyi országgyűlés végével, a karok és rendek által 1847-ki novemb. 3-ról tett felterjesztésbe érintett egyesülés feletti kérdés, (a fennálló helyhatósági törvények, és a 3 nemzet törvényes viszonyai tekintetbe vételével) a tárgy fontosságához képest, érett tanácskozás alá vétessék.

4-er, hogy miután Felséges Urunk f. e. april 3-ik napjáról kelt kegyelmes kir. leiratába nyilvánította azon atyai szándokát és gondoskodását, miszerént az Urbérek sorsán mindenképpen és minél előbb segítve legyen, — a jelenlegi körülményekhez képest, a létező urbéri viszonyok megszüntetése, és az illető földesuraknak illető káratlanítása, szükségesképpen tárgyalatván, ezen tárgy oly móddal siettessék, hogy az e részben felküldendő és ő felsége által megerősítendő tör-

vényjavaslatok, a jobbágyokra nézve, még ezen országgyűlés folyama alatt kihirdethessenek és teljesedésbe vétethessenek.

5-ör, hogy a közterheknek minden személy megkülönböztetése nélkül egyformán meghatározandó viselése, tanácskozás alá vétessék.

6-or, az is tanácskozás alá vétessék, miszerént ezen nagyfejedelemség nagy részét lakó oláhok állapotjáról, mind a polgári jogokra nézve, mind pedig vallás érdekébe, e felett hozandó törvény által gondoskodtassék. Végre

7-er, hogy a sajtószabadságra és visszaélések megelőzésére nézve, czélának megfelelő törvényjavaslatok ő felsége eleibe terjesztessenek.

A mit is a felséges királyi kormányzék oly meghagyással ír meg a városnak, hogy ezen országgyűlésre maga kebeléből az 1791-iki 11-ik t. cz. értelmébe választandó alkalmas követei által, törvényszabta büntetés terhe alatt megjelenni köteleességinek ismerje:

A közgyűlés már megválasztván követeit, s utasítást is adván, ezt tudásul veszi, követ aait pedig újból is arra utasítja, hogy tartsák magukat már adott utasításukhoz, s ennél fogva a két első ponthoz nem szólva, legelőször is az uniót mondják ki.

140.

Indítványba hozatott, hogy mivel az unio ellen bujtogatók a magyart azzal gyanúsítják, mintha az unio által az osztrák uralkodó háztól elakarna szakadni, és ezt már nemcsak szóval, hanem a hirdalpokba kinyomatva is híresztelik, ennek megczáfolására szükséges lenne az illő helyeken mindenütt kinyilatkoztatni, hogy a magyar, valamint eddig is mindig hű ragaszkodással volt az osztrák uralkodó felséges házhoz, úgy jelenleg is, midőn az uniót akarja, nem csak elszakadni nem kíván, sőt éppen erősebb kapocsal óhajtja magát felséges fejedelméhez és a habsburg-lotharingi uralkodó felséges házhoz köttetni:

Ennek kinyilatkoztatását a közgyűlés szükségesnek találván, meghatározza, hogy urunk ő felségéhez felírás tétessék s abba

nyilatkoztassa ki a város maga hű ragaszkodását a felséges uralkodó házhoz.

141.

Főbíró aa. kérdést teszen a felől, hogy a 134-ik számú végzés szerint, a város közházánál az áltányra is két, a város kapuira is egy egy nemzeti lobogó kitüzetése határoztatván, ezen lobogókra minő felírás tétessék?:

A közgyűlés ezen felírást határozta:

5-ik Ferdinánd alatt unio Magyarországgal.

142.

Főbíró aa. jelenti, hogy a felséges királyi kormányzék idei maj 13-ról 6241. sz. a. kelt kegyelmes rendeleténél fogva a jelen körülmények közt a rögtön ítélő bíróság felállítását 3 hónapig a város hatóságának megengedvén, ezt a tanács a leküldött utasítás értelmébe fel is állította s közhirre tette:

Szolgál tudásul.

S ezzel a közgyűlés eloszlott.

*

Május 20-án 1848. szónok Gut János aa. elnöksége alatt:

149.

A felséges királyi kormányzék május 17-ről 6479 sz. a. a katonai és kamarai küljelek nemzeti színre festését egyfelől időelőttinek, másfelől kedvetlen surlódásokra és félremagyarázásokra alkalmat szolgáltatónak tartván, felszólítja a közgyűlést ezen határozatától elállására:

Szolgál tudásul.

150.

A jegyző fölvassa a 140 számú határozat nyomán Urunk ő Felségéhez és az osztrák uralkodó felséges házhozi ragaszkodásunkot kifejező felírás:

a mi megállítván, tisztába iratni és a felséges kir: kormányzék útján, sietőleg felküldetni határoztatott. A mely szóról szóra így vala írva:

Felséges Cs. Kir. Apostoli Felség!
Legkegyelmesebb Urunk!

Nem titkolhatjuk el fájdalmas neheztelésünk kifejezésit, midőn hallanunk kell, hogy Felséged hű magyarjait, az unió ellen bujtogatók azzal merik gyanusítani, mintha az unió által Felségedtől és az osztrák uralkodó felséges háztól el akarnánk szakadni; és ezt nem csak szóval, hanem a hirlapokban kinyomatva is hiresztelik; ezen méltatlan gyanusítás és alaptalan rágalom megczáfolására nem mulathatjuk el, Felséged előtt őszintén és hű bizodalommal kinyilatkoztatni, hogy valamint martius 21-ről a Felgs. kir. kormányzékhez tett feliratunkban tisztán kijelentettük, ugy ezuttal is a leghivebb alattvalói köteleességünkben folyólag félremagyarázhatlanul kifejezni bátorkodunk: miként Felségedhez, az osztrák uralkodó Felséges házhoz, valamint eddig, ugy jelenben is, ezután is, bármí viszontagság között tántorithatatlan hűséggel ragaszkodunk, királyi székét kül-ellenség és bel-viszály ellen oltalmazni és az alkotmányos monarchiai igazgatásért, mint egyedül údvösért, szivvérünket is feláldozni készek vagyunk.

S azt hisszük, hogy ha a magyar nemzet, a mely Felséged eldődeihez ragaszkodását és hűségét nemcsak szóval, de ha kivántatott, tettel is kimutatta, egy és erős leend, egyszersmind Felséged és következő királyi széke is erősebb és biztosabb alapokra épülend.

Midőn pedig alattvalói hűségünk és ragaszkodásunk nyilvánítását tesszük le Felséged királyi széke eleibe, alázatos esedezéssel folyamodunk egyszersmind, hogy e bujtogatókat, a kik nemzetünk becsülete ellen terjesztett legfeketébb rágalmakkal országunkban a közcsendet és a nemzetek közti egyetértést csaknem felzavarták; — Felséged teljes roszalása kinyilvánításával rendreigazítani kegyeskedjék. — Örökös mély hódolattal levén

Felségednek

legalázatosabb szolgálai és
leghivebb alattvalói.

(Folytatása következik.)